

כיצד להתמודד עם הגישה העסקית של טראמפ?

20.01.2025 | וינברג מ' written by

ישראל תצטרך להסתדר לפי סדרי העדיפויות של הנשיא הנכנס, כדי שבהמשך הדרך הוא ייתן מענה לצרכים שלנו.

כשאר"ב מקרינה חולשה: המורשת המסוכנת של קרטור וביידן

20.01.2025 | רפאל בן לוי written by

חולשה אמריקאית, פיוס מול איראן ולחץ על ישראל [?] המורשת הכושלת של קרטור וביידן מסכנת את שלום העולם.

אחריי המבול

20.01.2025 | יוסף רוזן written by

עיקרים

- מדיניות החוץ ההססנית של ממשל ביידן מותירה לנשיא הנכנס טראמפ אתגרים מורכבים רבים במגוון זירות: אירופה, המזרח התיכון והאינדו-פסיפיק.
- ההתפתחויות בזירות השונות מעידות על זיקה רבה ביניהן ומידה של תיאום בין יריבותיה של ארה"ב. אולם, סיום המלחמות עשוי גם לסיים את התיאום הנקודתי-אינטרסנטי ביניהן.

- כלל לא בטוח שהסדר בין רוסיה לבין אוקראינה ריאלי, אך כלל השחקניות המעורבות פועלות לשיפור עמדותיהן לקראת כניסת טראמפ.
- באינדו-פסיפיק, הקואליציה האמריקנית מפגינה חוסר יציבות בשל משברים פוליטיים פנימיים, דבר המציב אתגר מורכב לטראמפ ולמאמציו לבלום את סין. לפחות בשלב זה, סין ניצבת בעמדה טובה יותר במרחב.
- טראמפ צפוי להמשיך בקו כלכלי נוקשה מול סין, ולהרתיע אותה. ממשלו עלול לפעול באופן דומה בהיבטי סחר גם מול הודו, כדי לוודא שזו אינה מקדמת מהלכים שיפגעו בכלכלה האמריקנית.
- במזרח התיכון יש לממשל טראמפ הזדמנות היסטורית לעצב מחדש את הארכיטקטורה האזורית ולהרחיב את הסכמי אברהם (סעודיה, אינדונזיה).
- יחד עם זאת, עמדתו לגבי האפשרות לריסוק הציר האיראני וטיפול בתוכנית הגרעין האיראנית לא לגמרי ברורה, כמו גם ההתמודדות עם עלייתם של גורמים סוניים רדיקליים באזור.
- על מדינת ישראל להיות פרו-אקטיבית בעיצוב הסדר האזורי החדש, ואף להשקיע בתחומים שבהם היא יכולה להיות נכסית גם במרחבים אחרים, בדגש על האינדו-פסיפיק.

מהלכי הנשיא ביידן וממשלו לאורך ארבע השנים האחרונות הקרינו במידה רבה חולשה והססנות שהובילו לפגיעה במעמדה של ארה"ב בזירה הבינלאומית, והזמינו את יריבותיה לחתור תחת הסדר העולמי הקיים. הדבר בא לידי ביטוי במלחמות באירופה ובמזרח התיכון וכן בפוטנציאל ההסלמה החמור במזרח אסיה, ונדמה לעיתים כבעל מאפיינים של מלחמת עולם.

בחודשים האחרונים נראה כי הנשיא ביידן נוקט מהלכים משמעותיים יותר, אולי בניסיון אחרון לעצב את המורשת שלו כנשיא ה-46 של ארה"ב, ואולי בכדי להקשות על הנשיא הנכנס ליישם את מדיניותו. השחקניות בזירות השונות מזהות את הדחיפות של ממשל ביידן להגיע להישגים בחודש שנותר עד לכניסת טראמפ, ומנצלות זאת, בין היתר, כדי לשפר את מעמדן. ובכן, באילו תנאים גאופוליטיים יצטרך ממשל טראמפ הנכנס להתנהל בזירות השונות?

האינדו-פסיפיק

היריבות מול סין הינה אחד הגורמים המעצבים העיקריים של מדיניות ארה"ב באינדו-פסיפיק ומעבר לו, וכן היא בין הסוגיות הבודדות הזכות לקונצנזוס בווישניגטון. הנשיא ביידן אימץ למעשה את מדיניות הגבלות הסחר של טראמפ והרחיב אותה כאמצעי מרכזי לבלימת סין.

אולם המדיניות האמריקנית כלפי האזור לא הייתה לכידה, והאזור נקלע לטלטלה גדולה תחת ממשל ביידן. מחד גיסא נוסדו מסגרות מוצלחות לשיתופי פעולה עם בעלות ברית כדי לבלום את סין; מאידך גיסא הובילה המדיניות האמריקנית במרחב, בשילוב הקושי מצד ממשל ביידן

להקריין עוצמה, לכשלים דרמטיים מול מדינות הדרום הגלובלי, ולהיווצרותם של תנאים גאופוליטיים מועדפים עבור סין.

כבר בתחילת הקדנציה, האופן שבו ביצע ממשל ביידן את הנסיגה מאפגניסטן (בהמשך להחלטת טראמפ) הוביל לקריסתה של המדינה הנחשלת, התפרקות צבא אפגניסטן, ועלייתו לשלטון של הטאליבן. קריסת אפגניסטן וזניחתה של ארה"ב את המרחב הציפו מחדש חשש לאיומי טרור ולגלי פליטים בדרום אסיה, וגרמו לספקנות באשר למחויבות ארה"ב לשותפותיה במרחב כולו. כישלון דומה התרחש בבנגלדש, כאשר בשם ההגנה על הדמוקרטיה אפשרה ארה"ב עלייתם של גורמים אסלאמיסטיים במדינה, וזו חשופה כעת להשפעה גוברת מצד סין וגורמים העוינים את ארה"ב.

לכף הזכות יש לציין כי ממשל ביידן השכיל לבסס קואליציות עם בעלות ברית חשובות במזרח אסיה, בדגש על יפן, דרום קוריאה, הפיליפינים ואוסטרליה; מסגרות דוגמת AUKUS (שיתוף פעולה ביטחוני-טכנולוגי משולש ארה"ב-אוסטרליה-בריטניה), שאליה צפויות להצטרף גם יפן ודרום קוריאה וה-IPEF (הפורום הכלכלי של האינדו-פסיפיק); השקיע מאמצים רבים בחיזוק שיתוף הפעולה הביטחוני בין ארה"ב לבין יפן והפיליפינים, כולל בבניין הכוח שלהן, ומעורבות במנגנוני הפיקוד והמבצעים שלהן; כמהלך תומך לכך פעל הנשיא היוצא ביידן לחימום היחסים בין יפן לבין דרום קוריאה, מתוך תפיסה שהתקרבות כזו תהווה מכפיל כוח לבלימת סין.

יתרה מכך, באופן לא שכיח, ממשל ביידן שם לנגד עיניו אינטרסים אסטרטגיים מול הודו, ובחר להסיט לשוליים את הביקורת עליה על רקע הפרת זכויות אדם לכאורה ואי-תמיכה באוקראינה. ההבנה כי הודו הינה שותפה אסטרטגית לארה"ב, הן במסגרת התחרות מול סין והן מול "הדרום הגלובלי", הובילו לגישה אמריקנית פרגמטית יותר שכללה תמיכה בתוכנית IMEEC (מסדרון כלכלי הודו-מזרח תיכון-אירופה), וחיזוק שיתופי הפעולה הטכנולוגיים בין המדינות.

באשר לטאיוואן, ארה"ב הרחיבה את מבצעי חופש השיט באינדו-פסיפיק, התחייבה לאספקת אמל"ח ומטריית הגנה לטאיוואן, ומימנה העברת חלק מקווי הייצור של תעשיית השבבים המתקדמים בטאיוואן לארה"ב, כחלק מהמאמץ להבטיח את יציבותן של שרשראות אספקה גלובליות.

קונקרטי מול סין, ממשל ביידן ניסה לשמר ערוצים דיפלומטיים פתוחים, ואף קידם מול סין הבנות בתחום האקלים על מנת להציג מראית עין של דיאלוג. אולם, כפי שגם המחיש אירוע בלון הריגול הסיני מעל שמי ארה"ב, סופו של כל בלון להתפוצץ, ועיקר כהונת ביידן התאפיינה בהחרפת המתחות מול סין. ממשל ביידן קבע שורה של מגבלות וסנקציות במגוון תחומים על מנת לנתק את סין משרשראות אספקה אסטרטגיות, בדגש על שבבים מתקדמים.

אולם, על אף מהלכים אלה, והמשבר הכלכלי המתפתח בסין, הסביבה הגאופוליטית הנוכחית מיטיבה בשלב זה עם סין. כל שותפותיה המרכזיות של ארה"ב במרחב האינדו-פסיפיק חוות

משברים פוליטיים פנימיים שעלולים גם להשליך על יכולתן להמשיך במדיניות חוץ פרו-אקטיבית לצד ארה"ב, ואלה מספקים לסין הזדמנות להרחיב את הסדקים בין ארה"ב לשותפותיה.

ראשית, יפן עברה מערכת בחירות לא צפויה באוקטובר 2024 בשל חוסר התמיכה בראש הממשלה אישיבה ומפלגתו, שבסופה נאלץ אישיבה להקים ממשלת מיעוט לא יציבה. שנית, בדרום קוריאה הכריז הנשיא יון על ממשל צבאי (החזיק מעמד 6 שעות) והודח בשל כך. כעת ראש הממשלה משמש כראש המדינה באופן זמני, והמשבר נמשך. בנוסף, בפיליפינים פרץ סכסוך קשה בין הנשיא לבין סגניתו (בתו של הנשיא הקודם דוטרטה) הכולל איומים ברצח. לכך אפשר להוסיף את הבחירות באוסטרליה שצפויות להתקיים באמצע 2025, ואת הבחירות בסינגפור בסוף 2025 כאירועים שמניבים הזדמנויות לסין לערער את יחסיהן עם ארה"ב.

על רקע זה, טראמפ יאלץ לעצב מחדש ולחזק את השותפויות עם מדינות האינדו-פסיפיק באופן שיאפשר המשך התמודדות יעילה עם סין, לצד מניעת פגיעה אפשרית של משברים פנימיים במדינות אלה על הכלכלה והאינטרסים האמריקניים. נראה כי ההיבט הכלכלי נמצא במוקד המדיניות של טראמפ, והינו מתקשר ישירות גם להתחייבויותיו כלפי זירת הפנים בארה"ב.

הציפייה של טראמפ מבעלות בריתו לשאת יותר בנטל השמירה על הביטחון והיציבות יאפשרו למשל ליפן הזדמנות לממש באופן מלא את תפיסת הביטחון הפרו-אקטיבית שלה, נוכח האיומים הישירים עליה. מן העבר השני של האינדו-פסיפיק, גם היחסים עם הודו צפויים להשתנות עם פוטנציאל לשדרוג ניכר. אך זה תלוי ביכולת של מודי וטראמפ למנף את היחסים הטובים ביניהם (והקשר עם סגן הנשיא הנכנס ואנס) כדי להגיע להבנות ארוכות טווח באשר לתפקידה של הודו בשרשראות אספקה גלובליות, כאלטרנטיבה לסין, ומניעת מהלכים שעשויים לפגוע בכלכלה האמריקנית כמו קידום סחר שאינו מבוסס על דולר מול הדרום הגלובלי. בין היתר, הודו תצטרך לקדם רפורמות רגולטוריות ובירוקרטיות על מנת להקל כניסה של חברות אמריקניות למשק ההודי, ומנגד תידרש הודו לעמוד בסטנדרטים גבוהים יותר על מנת להיכנס לשוק האמריקני.

כיוון שכך, סביר כי טראמפ ימשיך בקו הלעומתי מול סין, כפי שכבר הכריז על כוונתו להטיל מכסים על סין (ומקסיקו וקנדה). בהקשר של טאיוואן, המדיניות של טראמפ צפויה להתמקד גם בפיתוח בניין כוח רלוונטי לאיומים הנוכחיים על מנת להרתיע את סין, אך ללא מעורבות צבאית ישירה. במקביל, ידו של טראמפ פתוחה לשיח עם נשיא סין, שי ג'ינפינג, ויש לראות את כוונתו להטיל מכסים נוספים על סין, יחד עם ההזמנה ל-Xi להגיע לטקס ההשבעה שלו, כקריאה להידברות. דיל אפשרי מול רוסיה בהקשר של אוקראינה עשוי לכלול גם היבטים הנוגעים למאמץ לפרוס את הקשר בין רוסיה לבין סין.

רוסיה-אוקראינה

בזירה האירופית, ממשל ביידן נכשל בהרתעת רוסיה מלפלוש לאוקראינה בפברואר 2022. התגובה הראשונית של ארה"ב התמקדה בהטלת סנקציות כבדות על רוסיה, ומאמצים לבודדה

מהמערכת הבינ"ל. במקביל, מאז הפלישה סיפקה ארה"ב לאוקראינה מעל 60 מיליארד דולר בסיוע ביטחוני-צבאי (מתוכם כ-32 מיליארד דולר מהמלאים של צבא ארה"ב), ועוד כ-115 מיליארד דולר בסיוע אזרחי. סיוע זה הכביד מאוד על הכלכלה האמריקנית, וגרם לשחיקת התמיכה באוקראינה בקרב הציבור האמריקני.

בנוסף, רק בנובמבר האחרון, יותר משנתיים וחצי מפרוץ המלחמה, אישר הנשיא ביידן לאוקראינה להשתמש בטיילים שסיפק לה נגד רוסיה. מהלכים אלה הובילו להתארכות המלחמה, עודדו את חיזוק התיאום בין רוסיה לבין סין, צפון קוריאה ואיראן (כולל חתימה על הסכמים לשל"פ אסטרטגי), ואף להגברת היחסים בין רוסיה לבין "הדרום הגלובלי", שנהנה מאי אכיפת של הסנקציות על ידי ארה"ב.

הניצחון של טראמפ בבחירות לנשיאות עורר את אוקראינה לנקוט יוזמות מבצעיות על מנת לייצר לכל הפחות נראות של הישגים כדי להצדיק את המשך הסיוע האמריקני לאוקראינה. ההישג המרשים במחוז קורסק נשחק לאיטו, ולכן זלנסקי מתמקד בשני כיוונים מרכזיים: האחד, הבטחת סיוע נוסף טרם כניסת טראמפ ² טען כי אוקראינה קיבלה רק 10% מהסיוע האמריקני שהוקצה לה באפריל 2024; וחיסולי בכירים רוסים בלב מוסקבה במה שמניב נראות גבוהה ומבוכה לקרמלין. כמו כן, זלנסקי הביע נכונות להתגמש לקראת הסדר עתידי לסיום המלחמה, כל עוד יקבל ערבויות לביטחונו, משמע חברות בנאט"ו או לכל הפחות מטריית הגנה מנאט"ו שתכלול גם את ארה"ב. ביקורו של קית' קלוג, שליח טראמפ לאוקראינה, בחודש הבא יסמן את הכיוון המתגבש.

מנגד, בקרמלין מעריכים כי הסדר לסיום המלחמה עשוי דווקא להיטיב עם רוסיה, ולכן פועלים לקבע את שליטתם באזורים נרחבים במזרח אוקראינה כדי להצדיק הכרה אפשרית במצב הקיים בשטח, שעה שכוחות אוקראינה נסוגים מאזור דונייצק. כמו כן, מהלכים להקרנת עוצמה כמו עדכון מדיניות הגרעין הרוסית נועדו גם כן לשפר עמדות ולהקרין עוצמה לקראת הסדר פוטנציאלי. מוקדם להעריך כיצד הסדר כזה ייראה ואם טראמפ יצליח לממשו, אך ככל הנראה ישאף להעביר את כובד המשקל לאירופה שתסייע לאוקראינה במידת הצורך, על מנת שיוכל להתמקד בזירה החשובה יותר מבחינתו, האינדו-פסיפיק.

המעורבות של כוחות מצפון קוריאה במלחמה באוקראינה (על פי הערכות מעל 10,000 חיילים), לצד אספקת האמל"ח ממנה, מהווים נדבך נוסף של הזיקה בין הזירות. בהקשר זה, טראמפ ציף לאחרונה ש"סין יכולה לסייע" לסיום המלחמה באירופה. אמירה זו מדגישה כי בשלב זה, סין היא חלק מהבעיה כיוון שהיא מהווה צינור חמצן לכלכלה הרוסית ולהמשך המלחמה, וכן יש בכוחה להשפיע על צפון קוריאה. על אף זאת, טראמפ מעוניין לספק לסין סולם לרדת מהעץ ולקיים עימו דיאלוג.

המזרח התיכון

הדבר המרכזי ביותר שקרה במהלך נשיאותו של ביידן במזרח התיכון הוא כמובן המלחמה בין ישראל לציר האיראני, שפרצה ב-7 באוקטובר בעקבות מתקפות חמאס על ישראל. זו הפכה במהרה למלחמה אזורית עם השלכות גלובליות דרמטיות. אולם, עוד לפני כן, ממשל ביידן נדרש לקבל החלטות ולבצע מהלכים שיקדמו יציבות וביטחון באזור, אך באופן אירוני למדי נכשל בכך משום ההתעקשות על נושאים הומניטריים וזכויות אדם, שיצרו כר פורה דווקא ליוזמות-נגד של הציר הרדיקלי.

פרשת רצח העיתונאי ח'אשוקג'י (שהתרחשה בתקופת טראמפ) העיבה על יחסי ארה"ב-סעודיה למשך רוב כהונתו של ביידן. בעקבות הרצח השהה ממשל ביידן מכירות אמל"ח, ואפשר פרסום חלקי של ממצאי סוכנויות המודיעין בארה"ב שהאשימו את מוחמד בן סלמן בחיסול. במקביל, צבא ארה"ב הפסיק לסייע לסעודיה נגד החות'ים בתימן, וביקר את הממלכה על הפרת זכויות אדם. באופן דומה, גם איחוד האמירויות הערביות ספג ביקורת קשה מממשל ביידן על הפרה של זכויות אדם, ומכירת האמל"ח האמריקני נעצרה גם כן, בדגש על ה-F-35. אגב, הפרות דומות בקטאר לא מנעו את המשך העמקת היחסים של ארה"ב עימה.

מעבר לכך, ממשל ביידן לא פעל באופן אקטיבי לבלום את התקדמות איראן לעבר נשק גרעיני, ולא אכף באופן הדוק את הסנקציות עליה. בתחילה השתכנע שאיראן משתפת פעולה באופן משביע רצון עם הפיקוח הבינ"ל. נוכח חוסר הרצון בווישינגטון להגיע להסלמה מול איראן, גם עדויות על הפרות לא שינו את מדיניות ארה"ב.

סין זיהתה את הכשלים במדיניות האמריקנית באזור, וניצלה את ההזדמנות כדי להגביר את מעורבותה במרחב. סין הרחיבה את קשריה עם איחוד האמירויות הערביות ועם ערב הסעודית, כולל בתחומי התשתיות והטכנולוגיה, ודחפה לשילובן במסגרת ה-BRICS, תוך קידום עסקאות בילטרליות במטבע הסיני ולא בדולר. כמו כן פעלה סין לתיווך בין סעודיה לבין איראן, על מנת לשפר את תדמיתה כשחקנית אחראית ומשפיעה במזרח התיכון.

אומנם בהמשך שיפרה ארה"ב את יחסיה עם סעודיה והאמירויות, כולל מגעים להרחבת הסכמי אברהם (עם סעודיה) וחיזוק הקישוריות בין המדינות הפרגמטיות במזרח התיכון, אך זה לא מנע משחקניות אזוריות נוספות לנצל את הגמגום האמריקני. בעקבות מתקפות חמאס ב-7 באוקטובר הצטרפו גם חיזבאללה בלבנון, החות'ים בתימן, המיליציות השיעיות בעיראק ואף איראן באופן ישיר למלחמה נגד ישראל, על אף הערכתם כי ארה"ב תגיב על כך.

התגובה של ממשל ביידן לאירועים הגיעה מהר והייתה חריפה, לפחות ברמה הרטורית. התמיכה בישראל כללה אספקת חימושים נחוצים למלחמה בחזיתות השונות, בשילוב עם הגברת הנוכחות הצבאית האמריקנית באזור, בין היתר כדי לספק מטריית הגנה לישראל (מול איראן), והגנה על נתיבי סחר ימיים בינ"ל. אך בדומה להתנהלות ארה"ב מול אוקראינה, מדיניות ממשל ביידן

מנעה, בין היתר, הכרעה ² היא אופיינה בלחץ מדיני כבד מצד הממשל על אספקת סיוע הומניטרי לאויבי ישראל, מעורבות יתר בתהליכי קבלת החלטות מבצעיות, ובהמשך אף השהיית אספקה של חימושים ואמל"ח לצה"ל.

היוזמה המבצעית מצד ישראל הניבה הישגים מרשימים בשדה הקרב, בדגש על הזירה הצפונית, והצליחה לשנות מעט לחיוב את מדיניות ארה"ב. ניצחונו של טראמפ בבחירות לנשיאות הפיח רוח חדשה במזרח התיכון, ויצר אפשרות ממשית לסיים את המלחמה מתוך עמדת עוצמה והשבת החטופים. הציר האיראני נחלש במידה ניכרת, משטר אסד בסוריה נפל, וכעת גם סין ורוסיה, יריבותיה של ארה"ב, נאלצות לחשב מחדש את מדיניותן באזור.

עם כניסת טראמפ לבית הלבן תהיה לממשלו הזדמנות היסטורית לעצב מחדש את המזרח התיכון, כאשר על השולחן אפשרויות לרסק את הציר האיראני, לטפל בתוכנית הגרעין האיראנית, להציע עתיד טוב יותר לפלסטינים, ללבנון, לסוריה ואפילו לתימן, אך בה בעת מבלי לתת כוח רב מדי בידי גורמים סוניים עוינים במרחב, כולל טורקיה והמורדים בסוריה. בכל תרחיש, על מדינת ישראל להיות מעורבת ופרו-אקטיבית בעיצוב הארכיטקטורה החדשה במזרח התיכון.

המלצות

- הזיקה בין הזירות השונות ² אירופה, אסיה והמזה"ת ³ מחייבת גם את מדינת ישראל להסתכל מעבר לזווית המקומית/אזורית הצרה, ולהיות אקטיבית לא רק בעיצוב הארכיטקטורה במזרח התיכון אלא גם לקדם מהלכים בזירות אחרות, מתוך נכסיות ישראלית לשותפותיה.
- במסגרת זו על ממשלת ישראל לעדכן את מדיניותה מול רוסיה וסין, בין היתר, בהתאם לציפיותיו של ממשל טראמפ מהן, אך כמובן גם על בסיס האינטרסים הישירים לביטחון הלאומי של ישראל.
- בהקשר של רוסיה, על ישראל להבטיח מתוך עמדת כוח אזורית כי אינטרסיה בזירה הצפונית נשמרים, וכי הציר האיראני אינו משתקם בסיוע רוסיה או סין. גם בתרחיש של הבנות בין הקרמלין לבין השלטון החדש בסוריה יש להבטיח כי אין בכך כדי לסכן את ישראל בעתיד.
- בהקשר של סין, כיוון שסביר שהיריבות הכלכלית בין ארה"ב לבין סין תימשך, גם על ישראל לקדם מהלכים ברוח הצעדים שננקטו עד כה במישור הטכנולוגי. למשל, חיזוק המנגנון לפיקוח על השקעות זרות, בחינת הדומיננטיות של הרכבים החשמליים הסיניים בשוק הישראלי, עדכון רשימת הטכנולוגיות האסורות לייצוא, מציאת אלטרנטיבות לסין עבור ייבוא חומרי גלם קריטיים, ועידוד העברת הייצור הישראלי מסין להודו ומדינות נוספות.

▪ מול ארה"ב, יש לבחון מחדש את הסכם הסיוע הביטחוני, ולבסס את היחסים המיוחדים בין המדינות כשותפות אמיתית ולא כיחסים של פטרון ובת חסות. כיוון זה תואם את מדיניותו הצפויה של טראמפ המעוניין בבעלות ברית חזקות שמסוגלות לפעול עצמאית ולשאת בעול השמירה על הביטחון והיציבות.

▪ במקביל, יש לקדם גם תמורות אפשריות עבור מדינת ישראל במרחבים אחרים, אשר יתרמו גם לחוסן הישראלי בעתיד: לפעול לשילוב ישראל ב-IPEF (הפורום הכלכלי של האינדו-פסיפיק), ולהעמיק את השת"פ הטכנולוגי עם ארה"ב, כולל במסגרת ערוץ השת"פ השני תחת AUKUS, המתמקד בטכנולוגיות עילית מפציעות, ובשלב זה כולל רק את ארה"ב, בריטניה, אוסטרליה, וייתכן שבהמשך גם יפן וקוריאה.

▪ כחלק מעיצוב הארכיטקטורה הביטחונית-מדינית במזרח התיכון, רצוי להתבסס על התשתית של הסכמי אברהם, ותוכנית IMEEC. בתוכנית זו, ששואפת לחבר בין הודו, המזרח התיכון ואירופה, ישראל צריכה למלא תפקיד משמעותי ביותר. נורמליזציה עם סעודיה תתרום רבות למימוש תוכנית זו, אך בהחלט ניתן לקדם מהלך דומה מול מדינות במרחבים אחרים, למשל מול אינדונזיה.

****הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן על דעת המחברים בלבד.****

האם הצליחה ישראל לנטרל את יכולת ההיזק של ממשל ביידן כלפיה בשלהי כהונתו?

written by פרופ' זכי שלום | 20.01.2025

מבוא

בתקופה שקדמה לבחירות בארצות הברית רווחו חששות כבדים בישראל מפני יוזמה "נקמנית" של ממשל ביידן נגד ישראל בתקופה שבין הבחירות לבין כניסת הנשיא החדש לכהונתו ב-20 בינואר 2025. כל זאת כמובן אם ייבחר הנשיא טראמפ כנשיא.

עם בחירתו של טראמפ כנשיא, נראה היה שהנשיא ביידן אכן מתכוון לסיים את כהונתו במהלך עוין כלפי ישראל. בין השאר הועלתה השערה שהוא ייתן יד להחלטה במועצת הביטחון שתפגע במדינת ישראל. ואולם, יוזמות שנקטה ישראל ואירועים שונים שהתרחשו במערכת האזורית

והבינלאומית צמצמו באורח דרמטי את הסכנה הזאת. עדות לכך ניתן למצוא בדיווח כי ישראל סיכמה עם הבית הלבן כי ממשל ביידן לא יקדם צעד מדיני בעד מדינה פלסטינית עד לתום כהונת ממשל ביידן.

כבר עתה, עוד טרם כניסתו הפורמלית לתפקיד הנשיא, יצר טראמפ מערכת של דימויים ועוצמות המביאות ל"גלי הדף" רבי-עוצמה במערכת הבינלאומית. ראוי לציין שזו תופעה חריגה במציאות הפוליטית בארצות הברית. בדרך כלל נשיאים נבחרים נוטים להימנע ממעורבות פוליטית עד לכניסתם לתפקיד. הנשיא הנבחר טראמפ אינו מבזבז זמן ופועל במהירות רבה מבחוץ, על מנת להשפיע על מדיניות החוץ האמריקאית. טראמפ מעוניין להבטיח לעצמו את התנאים הטובים ביותר לכניסה לתפקיד. הוא מבקש למנוע "סנדול" מצד ממשל ביידן שיחשק אותו אל מול השחקנים הבינלאומיים השונים ויקשה עליו להוביל את אמריקה בדרך שהוא רואה לנכון. קרוב לוודאי כי גם לחצים אלו מבחוץ מצד טראמפ מתווים את המדיניות של ממשל ביידן בשלהי כהונתו, גם כלפי ישראל.

כניסת ממשל טראמפ כ"שחקן פעיל" בעיצוב מדיניות החוץ של ארצות הברית

מזה שבועות מספר מסתמנת תמונת מצב שבה הנשיא המיועד טראמפ כבר נוטל חלק משמעותי בניהול מדיניות החוץ של ארצות הברית. במסגרת זו הוא נפגש בצרפת עם הנשיא מקרון והנשיא זלנסקי; הוא ניהל שיחות ארוכות עם נשיאת מקסיקו, קלודיה שיינבאום, ועם ראש ממשלת קנדה טרודו, בעיקר בסוגיות ההגירה והמכסים מול ארצות הברית. במקביל, הוא ומקורביו התבטאו בסוגיות שונות בזירה הבינלאומית: המלחמה באוקראינה, סין, רוסיה, איראן ועוד.

ממשל טראמפ כ"שחקן פעיל" בהקשר המזרח-תיכוני

אחד המהלכים החשובים של ממשלת ישראל בהקשר של קידום ההסדרה בלבנון היה ניהול משא ומתן מקביל הן עם ממשל הנשיא ביידן והן עם ממשל הנשיא טראמפ בסוגיות המזרח-תיכוניות.

ראש הממשלה נתניהו שוחח פעמים מספר בטלפון עם הנשיא טראמפ, ואף טרח לדווח על כך בפומבי. לא נמסר על שיחות מקבילות עם הנשיא ביידן או עם מקורביו באותה תקופת זמן.

במקביל נפגשו השר דרמר והשגריר המיועד לייטנר עם טראמפ ב-10 בנובמבר 2024 ותיאמו עמדות. לפני ימים ספורים נפגש השר דרמר עם יועציו הבכירים של הנשיא הנבחר טראמפ כדי לדון שוב במכלול סוגיות אזוריות, ובעיקר בסוגיית ההסדרה בלבנון.

בהקשר המזרח-תיכוני הנשיא טראמפ מעביר, אישית ובאמצעות מקורבים, מסר חד-משמעי כי המציאות שהייתה קיימת ביחסי ישראל-ארצות הברית בתקופת הנשיא ביידן חלפה מן העולם:

עסקת החטופים: באורח פורמלי נטה ממשל הנשיא ביידן להטיל את עיקר האשמה להעדר עסקה בסוגיית החטופים על החמאס. יחד עם זאת, לכל אורך המשא ומתן טרחו ראשי הממשל

להבהיר שמנקודת ראותו של הממשל ישראל אינה עושה די להשגת עסקה וכי עליה להתגמש יותר בעמדותיה בסוגיה זו. בנוסף, ממשל הנשיא ביידן נמנע מהפעלת לחץ ממשי על החמאס, וגם לא על מדינות מקרובות לחמאס ² מצרים וקטר.

טראמפ שינה את המדיניות בהקשר זה מן הקצה אל הקצה. בציוץ שפרסם לפני ימים ספורים הוא העביר כמה מסרים חד-משמעיים:

א. ביקורת עקיפה על התנהלות ממשל הנשיא ביידן בסוגיה זו: "כולם מדברים על החטופים המוחזקים בצורה לא-אנושית. אבל זה הכול דיבורים, מבלי שננקטה יוזמה מעשית בנושא", כתב טראמפ.

ב. הנשיא הנבחר אינו מציין את ארגון החמאס כמי שאחראי להיווצרות בעיית החטופים. הוא מדבר, בתבונה רבה, באורח עקרוני על אלה ש"יזמו מבצעים נפשעים אלה" (those in charge who perpetrated these atrocities against humanity). עובדה זו, כך נראה, הביאה לא רק את החמאס אלא גם גורמים רבים המקורבים אליו (קטר, מצרים, תורכיה) לחשוש ש"ידה הארוכה" של ארצות הברית תפגע גם בהם אם לא יפעלו כפי שממשל טראמפ מצפה מהם.

ג. על אלה שביצעו מעשים אלה לשחרר את החטופים לפני כניסת ממשל טראמפ לבית הלבן. אם לא ייעשה כן, איים טראמפ, "יפתחו עליהם שערי גיהנום". הם יוכו, אמר טראמפ, קשה יותר ממה שהוכו אי פעם יריביה של ארצות הברית: "שחררו את החטופים מיידית", הוא תבע.

אספקת נשק לישראל: במהלך המלחמה הטיל ממשל ביידן אמברגו על אספקת כלי נשק מסוימים לישראל. אנשיו טענו שהאמברגו נועד להרתיע את ישראל מפני הפצצות שיובילו לפגיעה קשה באוכלוסייה לא מעורבת. בהמשך תבע הממשל מישראל להגביר באורח ניכר את הסיוע ההומניטרי לתושבי הרצועה. הוא הוסיף לכך איום מפורש שאי עמידה בתביעת הממשל תוביל להמשך אמברגו נשק על ישראל.

אנשי ממשל טראמפ מתחו ביקורת קשה על אמברגו הנשק שהטיל הנשיא ביידן על ישראל. הנשיא טראמפ הבטיח כי הוא יחדש אספקת נשק מהיום הראשון לכניסתו לתפקיד. מנהיג הרוב בסנאט ג'ון ת'ון (John Thune) אף טרח להבטיח שאספקת הנשק לישראל "יצאה לדרך" (enforcement on the way).

לגיטימציה לממשלת נתניהו

ממשל הנשיא ביידן פעל בדרכים שנראו כמכוונות לערער את הלגיטימיות של ממשלת נתניהו. במרץ 2024 קרא מנהיג הרוב בסנאט צ'ק שומר לערוך בחירות חדשות בישראל. הדברים התפרשו, ובצדק, כניסיון של ממשל הנשיא ביידן לערער את הלגיטימיות של ממשלת נתניהו.

הנשיא הנבחר טראמפ מעביר מסר שונה לחלוטין. כאמור הוא שוחח עם ראש הממשלה פעמים מספר בסוגיות מדיניות וביטחוניות; הוא קיבל לשיחה ממושכת את נציגו של ראש הממשלה,

השר דרמר. על פי דיווחים רבים, בכוונת הנשיא הנבחר להזמין את נתניהו לטקס ההשבעה ב-20 בינואר 2025. ולבסוף, הוא אירח באחוזתו את רעיית ראש הממשלה, שרה נתניהו, לשיחה בת כשעתיים. הנשיא טראמפ טרח לשוות לשיחה אופי ידידותי מופגן.

זהו אירוע בעל אופי חריג בדיפלומטיה הבינלאומית בכלל, וביחסי ישראל-ארצות הברית בפרט. באמצעות מפגש זה, כך ניתן להתרשם, הנשיא טראמפ מבקש להעביר מסר לאויביה של ישראל, וגם ליריביו הרבים של נתניהו מבית, שמנקודת ראותו של הנשיא טראמפ נתניהו הוא בעל ברית וגם ידיד קרוב, וכי שמירת היציבות הפוליטית בישראל חשובה לקידום האינטרסים של ארצות הברית.

חששות הנשיא ביידן מפני חקירות נגדו ונגד מקורביו

גורם נוסף המחזק מאוד את מעמדו של הנשיא טראמפ מול ממשל הנשיא ביידן נעוץ בחששות של הנשיא ביידן ואנשיו מפני חשיפת שחיתויות בהתנהלות הנשיא ביידן, בני משפחתו ומקורביו שתביא להעמדתם לדין. ראוי לציין בהקשר זה את הנקודות העיקריות הבאות המצביעות בעליל על חששות בקרב אנשי הנשיא ביידן:

- הקריאה של הרפובליקנים בבית הנבחרים לנשיא ביידן ולאנשיו המקורבים לשמור על המסמכים בתקופת כהונתו. יושב ראש בית הנבחרים, מייק ג'ונסון, הודיע כי מכתבים בנוסח זה נשלחו אל כל חברי הקבינט של הנשיא ביידן.
- הנשיא ביידן העניק חנינה לבנו, האנטר ביידן, מתוך חשש שחקירות נגדו בתקופת הנשיא טראמפ יובילו להגשת כתב אישום נגדו. קרוב לוודאי שיש לנשיא ביידן סיבות לחשוש שחקירות כאלה יעלו חשדות גם נגדו אישית.
- בתקשורת האמריקנית הופיעו דיווחים רבים על כך שגורמים פרוגרסיביים במפלגה הדמוקרטית מפעילים לחצים כבדים על הנשיא ביידן כדי שיעניק חנינה גם לאזרחים רבים שהורשעו בגין עבירות לא אלימות (בעיקר סמים) ומְרָצִים עונשי מאסר בבתי כלא שונים בארצות הברית.

ירידה משמעותית במעמדה של איראן

הסכם ההסדרה עם לבנון נותן ביטוי לקריסתה, הלכה למעשה, של "דוקטרינת חגורת האש" שאיראן עמלה קשות על יצירתה והשקיעה בה מיליארדים רבים של דולרים. באמצעות קיוותה איראן שתיווצר מערכת עצימה מסביב לישראל שתרתיע אותה מפגיעה בגרעין האיראני ובנכסים כלכליים אדירים שיש למשטר האיראני.

כבר במהלך התקיפה הנרחבת שישראל ביצעה באיראן הסתבר שהחיזבאללה הוא "משענת קנה רצוף" עבור איראן. עתה, בעקבות המכות הקשות שספג מידי ישראל במהלך החודשים האחרונים, מעמדו בלבנון ספג מכה קשה. הוא מהווה נושא ללעג ושחוק ברחוב ובתקשורת הלבנונית. רבים בלבנון אינם חוששים עוד להביע בגלוי שמחה לאיד על המכה שספג הארגון.

הסעיף בהסכם האוסר על החיזבאללה להתחמש הוא סעיף השמור לצד מובס במלחמה.

העובדה שישראל מקפידה על מימושו של סעיף זה באמצעות הרס נקודות הגבול בין סוריה ללבנון והאזהרה החמורה שהעבירה ישראל לנשיא אסד ("אתה משחק באש") עוד בטרם החלה קריסת משטרו, מלמדים על כך שישראל נחושה לאכוף סעיף זה. מנקודת ראותו של החיזבאללה צינור החמצן העיקרי שלו נותק מעל פניו. להערכתנו, ההתנגדות אליו ברחבי לבנון תלך ותתעצם ככל שצבא לבנון והכוחות המפקחים על ההסדר יממשו את תפקידם על פי ההסדר.

היחלשותו של החיזבאללה פוגעת קשות גם במעמדה של איראן. ממילא מתחזק מעמדן של ישראל וארצות הברית במאזן הכוחות מול "ציר הרשע" במזרח התיכון. לכך צריך להוסיף את הנקודות העיקריות הבאות המחלישות עוד יותר את מעמדה של איראן:

- העובדה שאיומיה של איראן לתקוף את ישראל בתגובה למתקפה המאסיבית של ישראל באיראן טרם מומשו, ולמעשה נראה שהם ירדו מסדר היום.
- מלחמת האזרחים שהתחדשה בסוריה הובילה לקריסת משטרו של הנשיא אסד, בעל ברית חשוב של איראן והחיזבאללה. היא חייבה את איראן להוציא את כוחותיה מסוריה. מעבר לכך, היא פותחת בפני איראן והחיזבאללה חזית חדשה, ומחייבת אותן לדלל כוחות מול ישראל.

קריסת משטרו של הנשיא אסד יצרה מציאות חדשה, שונה באורח דרמטי מבעבר, ביחסי ישראל-ארצות הברית. לשני הצדדים יש אינטרס לאומי עליון לחסל את הכוח הצבאי העצום שהיה בידי משטרו של אסד, בעיקר מתוך חשש שהוא ייפול בידי ארגוני טרור שאין עליהם שום שליטה ופיקוח.

ואכן מזה כשבוע ימים מדינת ישראל פועלת, בעיקר באמצעות חיל האוויר, להשמדת הכוח הצבאי של סוריה. כל זאת, בסבירות גבוהה, בתאום רחב היקף עם ממשל הנשיא ביידן וממשל הנשיא טראמפ.

בכל שנות קיומה של מדינת ישראל לא נוצרה מציאות אסטרטגית כזו ביחסי ישראל עם ארצות הברית. הדוגמה הקרובה ביותר לכך היא הפעלת חיל האוויר, על פי בקשת הנשיא ניקסון, נגד כוחות סוריים שביקשו לפלוש לירדן בספטמבר 1970. ואולם, זו הייתה הפעלה נקודתית ומוגבלת. המציאות הנוכחית מבטאת נסיקה חסרת תקדים בשיתוף הפעולה האסטרטגי, בהקשר מלחמתי, בין ישראל וארצות הברית.

"להצלחות", כידוע, "יש אבות רבים". הנשיא ביידן נתן לכך ביטוי מודגש בנאומו האחרון ב-8 בדצמבר 2024 שבו ניסה לְנַכֵּס לממשל בראשותו את קריסת ציר הרשע בראשות איראן, החיזבאללה, סוריה והחמאס (ומנקודת ראותו [?] גם רוסיה), תוך המעטה, צורמת למדי, של חלקה של ישראל בהתרחשויות אלה. הצלחותיה של ישראל, כך משתמע מדברי הנשיא ביידן, נבעו במידה רבה מן העובדה שהממשל העניק לה חופש פעולה נגד אויביה. ספק אם הנשיא הבחין

סיכום ומסקנות

בשורה התחתונה ניתן להערכת לקבוע, במידה גבוהה של סבירות, שמהלכיה של ישראל בהקשר של הסדרה, ובייחוד שילוב ממשל הנשיא הנבחר טראמפ במהלכים שנוהלו מול ממשל ביידן, יצרו מצב של "אחריות משותפת" של שני הממשלים לתוצאה שהושגה.

על רקע זה, בין השאר, אני מעריך שממשל ביידן יירתע מנקיטת יוזמה העומדת בניגוד לעמדותיו של הנשיא טראמפ. תמונת מצב זו מצמצמת, להערכתנו, באורח דרמטי את החששות למהלך עוין לישראל מצד הנשיא ביידן בתקופה שעד להשבעת הנשיא טראמפ.

בעקבות ההסדרה והגברת הסיוע ההומניטרי ברצועה חודשו משלוחי הנשק לישראל. ככלל, יחסי ישראל עם ממשל הנשיא ביידן מתאפיינים בתקופת זמן זו ברגיעה יחסית. היחלשות מעמדם של איראן והחיזבאללה, קריסת משטרו של הנשיא אסד בסוריה, ההתקדמות לקראת עסקה ברצועת עזה וסוגיות פנים-אמריקניות שאוזכרו לעיל מגבירים את הסבירות שכהונת ממשל ביידן תסתיים ללא מהלכים לעומתיים של הממשל נגד ישראל.

לסיכום, הגם שבאורח פורמלי יש לממשל ביידן סמכויות מלאות בתחום מדיניות החוץ עד לטקס ההשבעה, אני סבור שאם לא יהיה אירוע דרמטי, שובר שוויון, הסיכון שממשל הנשיא ביידן ינקוט צעדי נקמה נגד ישראל בתקופה שנותרה לו עד לכניסת הנשיא טראמפ לתפקידו נמוכים מאוד: שיתוף הפעולה האסטרטגי בין ישראל וארצות הברית על רקע קריסת משטר אסד בסוריה; גיבוש הסכם ההסדרה בלבנון; היחלשותה הדרמטית של איראן ובעלי בריתה; המשך הסיוע ההומניטרי ברצועה בהיקפים מקובלים על הממשל; מעורבותו האינטנסיבית של הנשיא הנבחר, טראמפ, בעיצוב מדיניות החוץ, ושיקולים פנים-אמריקנים יובילו, להערכת, להמשך הרגיעה ביחסים בין ישראל והממשל עד לטקס ההשבעה ב-20 בינואר 2025.

****הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן על דעת המחברים בלבד.****

די לאופוריה ? השמחה על ניצחון טראמפ מוקדמת ומוגזמת

ניצחונו הסוחף של הנשיא טראמפ בבחירות לנשיאות ארצות הברית התקבל בישראל בצהלות שמחה גדולות יותר, כך ניתן להתרשם, מאלה שהיו בארצות הברית. מדי יום ביומו אנחנו מתבשרים על מינוי חדש לצוות שילווה את הנשיא. מייד עם היוודע דבר המינוי, אצים-רצים גולשי הרשתות החברתיות המיומנים למצוא התבטאות שלו שתהיה ערבה לאוזנינו הישראלים, וברוב המקרים של המקרים הם מוצאים גם מוצאים.

שמחה זו אינה צריכה להפליא אותנו בהתחשב במדיניות ממשל הנשיא ביידן כלפי ישראל במהלך מלחמת "חרבות ברזל".

ממשל הנשיא ביידן ניהל כלפי ישראל מאז מתקפת החמאס ב-7 באוקטובר 2023 מדיניות שניתן לכנות אותה דו-כיוונית: מצד אחד הוא הפגין הרבה מאוד רגשות של אמפתיה וחמלה כלפי מדינת ישראל, ובעיקר כלפי משפחות החטופים. התבטאויות של גורמים בכירים בממשל, ובייחוד של הנשיא ביידן, יצרו רושם מובהק שהנשיא ועוזריו כואבים אמת את האסון שפקד את מדינת ישראל באותה שבת.

במקביל הבהירו הנשיא וכל אנשי צוותו שוב ושוב שיש לישראל זכות מלאה להגן על עצמה. זהו נוסח מסורתי שבו השתמשו כל הממשלים האמריקנים בקשר למצבי לחימה שישראל הייתה מעורבת בהם במהלך כהונתם. לניסוח זה היה ערך כאשר נראה היה שמאזן הכוחות נוטה לטובת אויביה של ישראל ומעמדה של ישראל במערכת הבינלאומית היה "שברירי". לנו נראה שכיום אין שום משמעות לקביעה כזו, הנראית מובנת מאליה ומבטאת זכות יסוד של מדינה ריבונית. להערכתנו, עצם אמירתה מקרינה סימן שאלה על מעמדה הריבוני של מדינת ישראל. לפיכך, אם שוב יינתן ביטוי לקביעה זו מן הראוי לשקול תגובה ישראלית חד-משמעית, בין בגלוי בין בסתר, המבהירה לממשל שאין לישראל עוד עניין בהתבטאות כזאת.

על רקע הזעזוע הקשה שפקד את מדינת ישראל בעקבות מתקפת החמאס ב-7 באוקטובר 2023, ברור היה שהתבטאויות ראשי הממשל בדבר זכות ההגנה העצמית של ישראל אינם מכוונים רק לאמצעי הגנה כמו כיפת ברזל. היה ברור שדברים אלה מבטאים "הרשאה" של הממשל לישראל לפעול גם באורח התקפי, תחילה ברצועת עזה, ולאחר מכן גם בלבנון.

במקביל, כבר בשלבים הראשונים של המערכה הנשיא הזהיר בלשון שאינה משתמעת לשתי פנים מדינות וארגוני טרור אחרים לבל יצטרפו למערכה. כל זאת בנאום ה- don't המפורסם, שנכנס כבר לפנתיאון של נאומי מלחמה מכווננים. הנשיא לא הסתפק בכך. הוא שיגר לאזור נושאות מטוסים ואמצעי הגנה שהבהירו לכול שהנשיא מתכוון למה שהוא אומר.

לכל אורך המלחמה המשיכה ארצות הברית להושיט לישראל סיוע כספי חסר תקדים. הרבה מעבר להסכם ההבנות שנחתם בתקופת הנשיא אובמה. במקביל הפעילה ארצות הברית מעין רכבת אווירית של תחמושת ונשק שסייעו לישראל מאוד במהלך המלחמה. כל זאת, תוך הפגנת נחישות למנוע פגיעה במעמדה המדיני של ישראל ובחופש הפעולה שלה באמצעות מהלכים

באו"ם ובארגונים בינלאומיים אחרים.

ראשי ההנהגה בישראל הביעו שוב ושוב, ובצדק רב, את תודתם לממשל האמריקני על העזרה שהגיש לישראל לאורך ימי המלחמה. בהתחשב בטרואמה האדירה שליוותה את המערכה הצבאית בחברה הישראלית, ונוכח העובדה שישראל נתפסה כשהיא אינה ערוכה למלחמה רב-חזיתית ממושכת ואינטנסיבית, ביטויי התמיכה בישראל והסיוע האמריקני היו כאוויר לנשימה עבור מדינת ישראל בשלביה הראשונים של המערכה.

יחד עם זאת, כצפוי, בהמשך המערכה התלוו לרגעי החסד ביחסי ישראל-ארצות הברית שנסקרו לעיל גם מחלוקות קשות שהעיבו מאוד על תחושת שותפות הגורל בין שתי המדינות במלחמה קשה זו. מרגע שהחלו להגיע התמונות הקשות על ההרג הרב והחורבן הקשה ברצועת עזה, החל הממשל במסע של ביקורת נוקבת כלפי פעילותה הצבאית של ישראל ברצועה ובמהלך גלוי של "שיימינג" בינלאומי שפגע קשות במעמדה המדיני של ישראל, ובמידה רבה גם הֵצֵר את חופש הפעולה הצבאי שלה.

לממשל היה ידוע היטב שישראל פועלת תחת אילוצים קשים מנשוא. הוא ידע היטב שהחמאס פועל תחת מחסות של אוכלוסייה אזרחית וכי פגיעה באוכלוסייה אזרחית הינה כורח המציאות בנסיבות אלה. דובריו אף אמרו זאת לא פעם. מעבר לכך, הממשל היה מודע היטב לאמצעים המגוונים, שצה"ל נוקט כדי לצמצם את הפגיעה באוכלוסייה אזרחית. כל אלה לא השתיקו את הביקורת הנוקבת על ישראל.

לממשל היה ברור שלתגובותיו כלפי פעילותה הצבאית של ישראל יש משקל דומיננטי בהתייחסותה של הקהילייה הבינלאומית כלפי מלחמתה של ישראל. מרגע שיתברר שהממשל, שנחשב לבעל הברית הקרוב ביותר של ישראל בעולם, מגנה את פעילותה הצבאית של ישראל ברצועה [?] יותר הרסן וכל מדינות העולם, מי פחות ומי יותר, תתחרנה ביניהן בגינויה של ישראל. מדינות אחדות הרחיקו לכת מעבר לכך. הן הפסיקו משלוחי נשק לישראל, ואף ניתקו עימה את הקשרים הדיפלומטיים.

ממשל ביידן לא הסתפק בכך ושילב ידיים עם גורמי אופוזיציה רבי-כוח בישראל שפעלו להפלת הממשלה הנוכחית והעומד בראשה עוד במהלך המלחמה. הנשיא עצמו ואנשי שלומן, החל ממזכיר המדינה בלינקן והסנטור צ'ק שומר, התחרו ביניהם באמירות שתכליתן הברורה היא ליצור מסע של דה-לגיטימציה לממשלת נתניהו.

שיאה של העמדה הלעומתית של הממשל כלפי ישראל קיבל ביטוי בתביעות של ראשי הממשל להשתתף בדיוני קבינט, להיפגש ישירות עם ראשי הצבא ומערכת הביטחון ולבחון בקפידה תוכניות מבצעיות של צה"ל, תוך אמירה ברורה שלממשל יש מעין זכות וטו לפסול תוכניות שלא נראו לו.

שיאה של מה שניתן לכנות "המעורבות השלילית" של הממשל במלחמה היה בתביעה מישראל

להימנע ממהלכים צבאיים שנראו לישראל חיוניים, לרבות הכניסה לרפיח וההשתלטות על ציר פילדלפי. הממשל גם תבע להכניס לרצועה כמויות עצומות של סיוע הומניטרי בשעה שידע היטב שסיוע זה מחזק במידה רבה את המשך שלטונו של החמאס ברצועה ומאריך את ימי הלחימה.

בחודשים האחרונים שוב שילב הממשל ידיים עם גורמי אופוזיציה בישראל בתביעה חד-משמעית להפסיק את המלחמה במסגרת עסקה לשחרור חטופים עוד בטרם הושגו יעדי המלחמה שקבעה ישראל. הממשל ידע היטב שמשמעות צעד זה היא הכרה בתבוסתה של ישראל, אך הדבר לא הרתיע אותו, ועד היום הוא תובע הפסקת המלחמה.

הממשל לא הסתפק בהצגת עמדות לעומתיות לאלה של ישראל. הוא איים בגלוי שאם ישראל לא תישמע לתביעותיו הוא יטיל עליה סנקציות, בעיקר בתחום אספקת הנשק. גם בכך לא הסתפק הממשל. כאשר הסתבר לו שישראל אינה נענית לתביעותיו הוא מנע, ועדיין מונע, אספקת סוגי נשק חיוניים למדינת ישראל. זוהי תופעה המטילה צל כבד על אופי היחסים שבין ישראל וארצות הברית, ואין פלא שהיא יצרה בציבור הישראלי רגשות מסויגים כלפי ממשל הנשיא ביידן.

בקרב חוגים רחבים בציבור, יש להודות, רווחו חששות כבדים מניצחון אפשרי של קמלה האריס. לנשיא ביידן, כך סברו רבים בישראל, הייתה "פינה חמה" בלב כלפי ישראל; הוא ליווה את היחסים עם מדינת ישראל מיום הקמתה. ביחסיו עם ישראל היו אכן "עליות וירידות", אך בציבור רווחה תמיד תחושה שברגעי מבחן אמיתיים הוא לא יפקיר את ישראל גם אם יופעלו עליו לחצים קשים של גורמים אסלאמיים עוינים לישראל.

קמלה האריס, כך חשו רבים, היא "סיפור אחר". יחסה לישראל מנוכר יותר. אין לה "המעטפה ההיסטורית" שיש לביידן. היא חשופה הרבה יותר מביידן ללחצים של גורמים אסלאמיים במפלגה הדמוקרטית. על רקע זה, אך טבעיים היו החששות של הציבור בישראל שמא היא תיבחר כנשיאה. בנסיבות אלה אין תימה שבציבור הרחב הייתה תחושת סיפוק רבה כאשר הגיעו הידיעות על ניצחונו המוחץ של טראמפ ² לא רק בבחירות לנשיאות אלא גם בקונגרס.

יחד עם זאת, אנו סבורים שהשמחה הרבה שהתפרצה בישראל סביב הניצחון של טראמפ מקרינה חולשה של מדינת ישראל. המָסָר המקופל בה הוא שמדינת ישראל נמצאת במצוקה שהיא מתקשה להתמודד עִמָּה לבדה, והיא מייחלת לבואו של גורם חיצוני שיסייע לה לצאת ממצוקה זו. מעבר לכך, להערכתנו שמחה זו היא מוקדמת ומוגזמת, ויש לנהוג לפי הנחייתו של החכם באדם בספר קהלת: לְשָׁחֹק אֶמְרָתִי מְהוֹלָל וּלְשִׁמְחָה מֵה־זֶה עֲשֵׂה. יש לכך שתי סיבות עיקריות.

ממשל הנשיא טראמפ הציב לעצמו יעדים מהפכניים מרחיקי לכת שאותם הוא מתכוון לממש במהלך הקדנציה שלו, וביניהם: הסרת איום ה"דיפ סטאט" האוכל כל חלקה טובה בארצות הברית; גירושם מארצות הברית של מיליוני מהגרים בלתי חוקיים המאיימים על ביטחונם האישי של אזרחי ארצות הברית; מאבק עיקש בענקיות המזון והתרופות, הפוגעות לדעת שר הבריאות המיועד, רוברט קנדי, בבריאותם של אזרחי ארצות הברית; שינוי פניה של האקדמיה והתקשורת

האמריקנית; עיצוב מחדש של רשויות האכיפה בארצות הברית, ועוד.

צריך להבהיר זאת באורח חד-משמעי: מדובר כאן במאבק נגד כוחות בעלי עוצמה אדירה, יש אומרים ² מפלצתית. כוחות אלה, יש להניח בוודאות, לא יוותרו בנקל על הנכסים העצומים שיש בידיהם. אכן, הנשיא ביידן הבטיח שתהיה העברת שלטון חלקה. עם זאת, לנו קשה לראות שהגופים הרבים שממשל טראמפ מתכוון להיאבק נגדם פשוט יודיעו שהם מקבלים את "דין הבוחר" ויניחו לממשל טראמפ לממש את מאווייו.

כבר עתה יש התארגנויות שונות במטרה לסכל את סיכויו של הנשיא טראמפ לממש את יעדיו. לנו נראה שמיד עם כניסתו של טראמפ לתפקיד יתעצמו ה. איננו יכולים להוציא מכלל חשבון שבמסגרת המאבקים הפנימיים בתוך ארצות הברית תופעל גם אלימות ³ ברמות משתנות של אינטנסיביות. בסופו של דבר איננו יכולים להתעלם מן העובדה שבמהלך מערכת הבחירות נעשו שני ניסיונות להתנקש בנשיא טראמפ.

תמונת מצב זו מעמידה בפני הנשיא טראמפ אתגרים אדירים במהלך כהונתו כנשיא. כל זאת, ועוד לא אמרנו מילה על המאבקים הקשים העומדים בפני ממשל טראמפ בזירה הבינלאומית והאתגרים שהיא מציבה בפני ארצות הברית: מלחמת רוסיה-אוקראינה; מלחמות ישראל; האיום האיראני; הסכנה הסינית, לרבות טאיוואן; האיום של צפון קוריאה; המחלוקות מול מדינות אירופה וחברות נאט"ו, ועוד.

ההכרעות שיקבל הממשל, כל הכרעה, עלולות להביא לבקיעים קשים בחברה האמריקנית, הנמצאת גם כן, מזה שנים, במצב של קיטוב קיצוני. ישראל לוקחת בחשבון שיש לנשיא טראמפ ואנשי צוותו כוונות טובות כלפי ישראל והם באמת שואפים להטיב את מצבה הבינלאומי ולשפר את מעמדה בזירה המזרח-תיכונית. יחד עם זאת, היא חייבת להניח שתיווצרנה נסיבות שתצטרנה מאוד את מרחב התמרון שלו, ותקשנה עליו לממש את תוכניותיו.

מנגד, ניצבת מדינת ישראל. במהלך המלחמה היא הוכיחה יכולת מדהימה לצאת מן המשבר האסוני שאליו נקלעה באוקטובר 2023. למרות למעלה מ-26 אלף שיגורים לשטחה (טילים, רקטות וכתב"מים), ישראל נמצאת כשנה לאחר המלחמה כשידה על העליונה הן מול החמאס והן מול חיזבאללה, ובמידה רבה ⁴ גם מול איראן.

יכולות ההגנה האווירית שלה, מבצעי הסיכול הממוקד, והיכולות המודיעיניות והמבצעיות שלה ⁵ בעיקר בלבנון ובתימן ⁶ עוררו הערכה רבה כלפיה בזירה הבינלאומית והאזורית. מול מחיר כבד של הרוגים ופצועים ועשרות אלפים של אזרחים הנמצאים מחוץ לביתם, החברה הישראלית לא נשברה מוראלית, רוחה איתנה וחייליה מפגינים מוטיווציה מדהימה להביא את מדינת ישראל לניצחון מוחלט.

יחד עם זאת, ממשל הנשיא טראמפ לא יוכל להתעלם מן העובדה שלמעלה משנה לאחר תחילת המלחמה היא עדיין נמשכת בכל עוזה. עובדה היא שלמרות הצלחותיה הרבות מדינת ישראל לא

הצליחה עדיין לצרוב תודעה של תבוסה אצל לוחמי החמאס והחיזבאללה. מדי יום ביומו משוגרים עשרות, לעיתים מאות, טילים, רקטות וכתב"מים לצפון הארץ כמעשה שבשגרה. גם בדרום החמאס ממשיך במלחמתו וגובה מישראל מחירים כבדים.

במקביל, הקיטוב החברתי בתוך מדינת ישראל מחליש מאוד את הדימוי העוצמתי שלה מול הממשל. מחלוקות יסודיות קיימות בכל מדינה דמוקרטית בעולם. זו נקודת חולשה, וגם ביטוי לעוצמה של מדינה שמסוגלת להכיל עמדות פלורליסטיות בתוכה.

גם מדינת ישראל משופעת במחלוקות פנימיות קשות, וביניהן: דת ומדינה, גיוס לצבא, חוסר שוויון עדתי, מגדרי, גאוגרפי, העדר מתכונת יעילה של הפרדת רשויות, פתרון הבעיה הפלסטינית, סרבנות גיוס, יחסים בין הדרג המדיני והצבאי ועוד. אלה מחלוקות לגיטימיות במדינה דמוקרטית.

יחד עם זאת, אי אפשר להתעלם מן העובדה שמחלוקות אלה מתנהלות בישראל, גם במצב המלחמה הקשה שבה נתונה מדינת ישראל, באינטנסיביות רבה ^[2] יש אומרים: רבה מדי. אין ספק שהן מְצִרוֹת את חופש התמרון של ממשלת ישראל, וממילא ^[2] גם פוגעות בניהול תקין של המלחמה.

הגם שעמדותיו הבסיסיות של הנשיא טראמפ ושל אנשיו כלפי מדינת ישראל הן חיוביות ביסודן, השאלה היסודית שתעמוד בפניו היא: האם מדינת ישראל הינה בעלת ברית אטרקטיבית מנקודת ראותה של ארצות הברית. יציבות המשטר של ישראל, יכולתה להכיל מחלוקות פנימיות, רמת הקונצנזוס הלאומי בתוכה, תפקודו של צה"ל ^[2] כל אלה, ושאלות רבות אחרות, תעמודנה בפני הממשל בבואו להכריע בשאלה עד כמה רצוי וכדאי לארצות הברית להיות מזוהה עם מדינת ישראל כבעלת ברית.

בסופו של דבר, עלינו לזכור שממשל הנשיא טראמפ, כמו כל ממשל אחר, יבחן את מערכת יחסיו עם ישראל על בסיס של אינטרסים ועוצמה. הוא ירצה לראות לנגד עיניו מדינה דמוקרטית חזקה, בעלת לכידות פנימית גבוהה, המסוגלת, בעיקרו של דבר, להתמודד בעצמה עם כל האיומים הניצבים בפניה.

לסיכום, לאהדה הבסיסית של הנשיא טראמפ והסובבים אותו יהיה משקל חשוב בעיצוב מדיניות ארצות הברית כלפי ישראל; עם זאת, עלינו לזכור שבסופו של דבר השיקולים המכריעים יהיו שיקולים מעשיים שיתבססו על השאלה: עד כמה מדינת ישראל יכולה לשרת את האינטרסים הלאומיים של ארצות הברית. רק כך תצליח מדינת ישראל לגבש מערכת יחסים הדוקה ועוצמתית עם המעצמה הגדולה בתבל, באופן שיקדם את האינטרסים של שתי המדינות.

****הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן על דעת המחברים בלבד.****

ישראל תצטרך להוכיח שהיא מסוגלת "לספק את הסחורה"

20.01.2025 | שבת בן מאיר written by

לקראת ממשל טראמפ השני ובמהלכו, על ישראל יהיה להראות כי השותפות עימה היא לא רק מימוש של מחויבות ערכית בין בעלות ברית, החולקות תפיסה אידיאולוגית וערכים דומים אלא גם השקעה כדאית לארצות הברית.

מינויה של אליס סטפניק כשגרירת ארה"ב באו"ם לקחים אפשריים עבורנו

20.01.2025 | זכי שלום written by

אפשר לצפות למערכת של קשרים אסטרטגיים בין ישראל וארצות הברית שכמותה לא ידעה מדינת ישראל אי פעם בעבר.

שישה לקחים מניצחונו של טראמפ

20.01.2025 | מ' וינברג written by

חולשה אינה מרתיעה אויבים ואינה מנצחת בבחירות. השימוש בלוחמה משפטית פועל כבומרנג. עמדות מדיניות אמיתיות כובשות את הציבור. ניסיון להיות הכול לכולם אינו עובד, ועוד. בכל הנושאים יש הקבלות רבות לפוליטיקה של ישראל.

"קודם אמריקה" דווקא טוב לישראל

20.01.2025 | רפאל בן לוי written by

סיסמתו של טראמפ שהתפרשה כאדישות לסכסוכים עולמיים מתבהרת מסביבתו של הנשיא החדש. הבקשה מבנות הברית לעשות מאמצים להגן על עצמן יכולה לאפשר לישראל הכרעה במלחמה הנוכחית.

הלוחמת של טראמפ באו"ם

20.01.2025 | להב הרקוב written by

מינויה הצפוי של אליס סטפניק לשגרירת ארה"ב באו"ם מסמן המשך למסורת השגרירים הלוחמניים של המפלגה הרפובליקנית דווקא משגרירים כמו מוניקה וקירקפטריק ועד ניקי היילי.

.